

Мұхтар Қожа *

т.ғ.д., «Тарих» кафедрасының профессоры
Қожа Ахмет Ясауи атындағы ХҚТУ, Түркістан, Қазақстан

АЛТЫН ОРДАНЫҢ БЕКЛЕРБЕГІ – ОЙСЫЛ

Автор корреспондент: mukhtar_kozha@mail.ru

Түйін: Мақалада Алтын Ордадағы Ойсыл қазақтық ірі руы ретінде деректер зерттелді. Жазба және археологиялық материалдармен қатар ел аузында сақталған аңыз-әңгімелерді тарихи дерек ретінде пайдаланып ақпарат ала білу қазіргі ғылымның өзекті мәселелерінің бірі болып табылады.

Деректердің осы түрінен тарихи мәлімет алу жолы оңай емес. Басты кедергілердің бірі аңызға арқау болған оқиғаның уақытын, мерзімін анықтау. Осыдан тарихшылар аңыздарда баяндалған жағдайды, оқиғаны тарихтың қай кезеңіне, қай дәуіріне жатқызуды болжай алмай қиналады. Шежіреде аталатын тұлғалардың есімдері ізденіске бағыт бергендей болғанмен ізденушілерді шатастыруы да мүмкін. Себебі есімдес тұлғалар Ұлы дала тарихында жиі ұшырасады. Мемлекеттер аумағында жасалған тарих пен өркениет Ұлы дала аумағындағы барлық түркі халықтарының, қазақ халқының ортақ қазынасы, кейінгі дәуірде пайда болған Қазақ хандығының бастауларының бірі.

Кілттік сөздер: Алтын Орда, түркі халықтары, шежіре, тарих, қазақ руы, Сіргелі, батыр, қолжазбалар

«Далалық ауызша тарихнамасы», «қазақтың ауызша тарихы» деп ғалымдар баға берген шежірелер, тарихи аңыздар Ұлы даланың өткенін тануда сарқылмайтын қазына. Жазба және археологиялық материалдармен қатар ел аузында сақталған аңыз-әңгімелерді тарихи дерек ретінде пайдаланып ақпарат ала білу қазіргі ғылымның өзекті мәселелерінің бірі болып табылады.

Деректердің осы түрінен тарихи мәлімет алу жолы оңай емес. Басты кедергілердің бірі аңызға арқау болған оқиғаның уақытын, мерзімін анықтау. Осыдан тарихшылар аңыздарда баяндалған жағдайды, оқиғаны тарихтың қай кезеңіне, қай дәуіріне жатқызуды болжай алмай қиналады. Шежіреде аталатын тұлғалардың есімдері ізденіске бағыт бергендей болғанмен ізденушілерді шатастыруы да мүмкін. Себебі есімдес тұлғалар Ұлы дала тарихында жиі ұшырасады.

Біз қарастырып отырған аңызды белгілі фольклортанушы-ғалым Ақселеу Сейдімбек «Отыз ұлды Ойсыл немесе Сіргелі ұрпақтары» деп белгілеген [1,553 б.]. Онда Жәнібек ханның қызы мен Ойсылдың ұлы арасындағы махаббат, бұған қарсы болған опасыз ханның бір әулетті қырып салуы және аман қалған ұрпақтан қазақтың сіргелі деген руының өрбуі баяндалады. Сіргелі бірнеше түркі халықтарының құрамында бар: қазақта - Ұлы жүздің және Орта жүздің Уақ руы құрамында, ноғайда, өзбектің юз тайпасы ішінде. Орта Азияның ең үлкен қаласы болып табылатын Ташкенттің бір үлкен ауданының аты Сіргелі, әуежайының аты Ташкент-Сіргелі, ал Ташкент облысы бойынша бірнеше елді мекен Сіргелі деп аталады [1,553 б.; 2, 16 б.]. Қазақстанның қазіргі Түркістан облысындағы Сарыағаш ауданында Сіргелі елді мекені, Созақ ауданындағы жердің аты Сіргелі [3,236 б.], Жамбыл облысының Сарысу ауданында жер атауы және Талас ауданында ескі арық атауы да Сіргелі [4,282, 313 бб.].

Аталған аңыздың ондаған нұсқасы жарияланған. Солардың ішінде ең ескісі деп белгілі этнограф-ғалым Хәлел Арғынбаевтың қағаз бетіне түсірген мәтінді санауға болады. Оны зерттеуші 1958 жылы Шымкент (қазіргі Түркістан) облысы, Алғабас (қазіргі Бәйдібек) ауданы, Майбұлақ кеңшарының 70 жастағы тұрғыны Тәжібай Бердібаевтан [5,32 б.] жазып алған екен: «Жәнібек ханның замандасы, бақуатты Бақтиярдың ұлы Ойсылдың бірнеше әйелі және 30 ұлы болыпты. Олардың арасында ақылмандары да, көрікті еркетотайлары мен іскерлері де бар екен. Солардың бірі Жәнібек ханның сұлу қызына ғашық болып ол қыз екіқабат болып қалады. Бұны білген хан ашуланып, Ойсылдардың барша ұлдары мен келіндерін қонаққа шақырып қырып тастапты. Тек қана Ойсылдың қырда жылқы бағып

жүрген ұлы Өтеп пен оның Избике атты екіқабат әйелі төркіндеп жүріп, аман қалып, Манат атты ұл туыпты. Ол ес жиып, ат жалын тартып мінуге жараған кезде оған сіргелі тай мінгізіп, еліне шығарып салыпты. Ол ата-жұртына жеткенде көкпардың үстінен шығып, бұл додада өзінің епті әрі күшті екенін танытып, тайының да тұлпар тектес топжарғандығын көрсетіп, жиналған ел-жұртты таң қалдырыпты. Оны енді байқап, бір-бірінен сұрастырып, «сіргелі тай мінген мына мықты бала кім?» дегенге келеді. Тойдан кейін әкесі Өтептің ағасымен көрісіп табысады, ол әмеңгерлік жолмен Избикеге үйленіпті. Өтептің ағасынан Тутаңбалы мен Қайшылыны табады; ал ханның екіқабат қызы егіз Ақкөңірдек пен Қаракөңірдекке босанғаннан кейін, оларды Өтеп пен Избике асырап алыпты. Ал Манат есімі ел ішінде ұмытылып, «Сіргелі» атымен тұрақталып бүкіл кейінгі әулетке көшіпті»[5,92-93 б.].

Осы аңызда Ойсыл балаларын қырғынға ұшыратқан хан кім деген сұраққа зерттеушілердің бір бөлігі Қазақ хандығының негізін қалағандардың бірі - Жәнібек деп болжаған болатын. Алайда бұл пікірге қайшы келетін айғақтар жетерлік. Біріншіден, қазақтың ханы Жәнібектің төл аты Абу Саид (Бу-Саид, Мәшһүр Жүсіпте Әбусағит үлгісінде жазылған). Жәнібек – оның лақап аты. Қадырғали Жалайыр өз еңбегінде оны Кіші Жәнібек деп атайды [6, 114 б.]. Екіншіден, деректерде аталған қазақ ханының біреуге зәбір көрсеткені туралы еш ақпар кездеспейді. Сондықтан аңыздағы хан қазақтың Жәнібегі деуге негіз жоқ.

Бір әулетті қырған хан қай Жәнібек дегенге жауап іздегенде туысқан ноғай халқында сюжет жағынан «Отыз ұлды Ойсыл немесе Сіргелі ұрпақтары» атты аңызбен үндес «Айсылдың ұлы Амет батыр» атты жырдың бар екендігі ескерілуі тиіс. Жырдың бас кейіпкерлері қатарында Жәнібек хан мен Айсыл би, олардың перзенттері. Айсыл бидің баласына хан қызын беремін деп бастапқыда келіскені, кейін уәдесін бұзғаны, батыр жігіттің хан қызын ұрлап әкеткені, бұған хан жазалаушылар жіберіп әскери қақтығыстар болған баяндалады. 1969 жылы басылған «Ноғай халқ йырлары» атты жинақтың құрастырушылары «Айсылдың ұлы Амет батыр» деген жырда баяндалған оқиғалар Алтын Орда ханы Жәнібектің кезінде орын алған деп ашық жазады [7, с. 8].

Назар аударарлық жәйт, ноғайдың осы жырының атақты В.В. Радловтың 1896 жылы жариялаған нұсқасында Жәнібек ханның Бердібек атты ұлының болуы [8, с. 212]. Бұл бізге аңыздағы ханның Алтын Орда тағын 1342-1357 жылдары иеленген Жәнібек екендігін айқындайды. Себебі жазба деректерде оның Бердібек есімді ұлы аталады. Ал қазақ ханы Жәнібектің перзенттері ішінде Бердібек жоқ, бұл тағы да Қазақ хандығының негізін қалағандардың бірі - Жәнібекке қатысы жоқ екенін көрсетеді.

Екіншіден, Алтын Орда ханы Жәнібектің залым болғаныны жазба деректерде аталып оның туған аға-інілері Тыныбекпен Хызырбекті өлтірткені айтылады. Опасыздық Жәнібектің өзіне ғана емес ұлына да тән болыпты. Кейбір деректерде ауырып жатқан ханды өз перзенті Бердібек жақтастарымен келіп өлтіргенін хабарлайды [9, с. 269-270; 10, с. 259-260]. Ал билік басына келген Бердібек бірнеше күн ішінде 12 жақын туысқанын, олардың ішінде таяу арада жарық дүниеге келген нәресте інісіне дейін өлтірткен. Бұл сұмдық жағдайды тарихшы Өтемісқажы төмендегідей суреттейді: «Өзінің қарындашларыны тақы өзоғландарыны маңа ханлық талашур дэб өлтүрүр әрді» [11, с. 135]. Жәнібекұлы Бердібек туған балаларын ер жеткен соң өзімен хан тағы үшін таласады деп көздерін жойғызыпты. Осының нәтижесінде көп ұзамай Бердібек дүниеден өткенде атақты Батый хан ұрпағынан Алтын Орда тағына ие болатын тұяқ табылмай билік басына Жошының басқа ұлдарынан тарағандар келді [10, с. 259-260]. Осы тарихи мәліметтер қазақ аңызындағы бір әулетті қырған хан Алтын Орда тағын иеленген Жәнібек хан екендігін көрсетіп тұр.

Ноғай жырымен, қазақтың «Отыз ұлды Ойсыл немесе Сіргелі ұрпақтары» атты аңызбен сарындас сюжет XVII ғ. аяғына жатқызылатын «Дафтар-и Чингиз-наме» атты татар қолжазбасындағы Айсаұлы Амет туралы тарауда кездеседі. Үш түрлі түркі елдерінің әдеби туындыларында сипатталатын бір жағдай осы үш халықтың ортақ мұрасы - Алтын Ордада орын алған деп санауға негіз бар. Аңыз, жыр, қолжазба түбі бір тарихи оқиғаны баяндайды. 1972 ж. тек ноғай эпосы мен татардың қолжазбасындағы әңгіме негізінде осындай пікірді татар ғалымы М.А.Усманов айтқан болатын: «судя по стилю дастана, в его основе лежит эпос,

который в свою очередь также основан на подлинном историческом событии ... Историческим лицом является и отец Амата – Иса (Айса). Согласно сведениям Ибн Баттуты и Васафа, он был зятем хана Узбека.... Получается поразительное совпадение возрастов и дат: Иса был зятем Узбека; Амаат начал действовать при Джанибеке, который умер в 1357 г., но он был значительно моложе хана» [12, с. 115]. 2006 жылы зерттеуші Зікірия Жандарбек Ойсылдың перзенттерімен ағайындарын қыруды ұйымдастырған Өзбекханұлы Жәнібек деген пікір білдірді [13, 135-136 бб.]. Ал Алтын Ордаға байланысты тарихи зерттеулер мен дереккөздерді пайдаланған Ж.Сабитов қазақ шежіресіндегі Ойсыл және Өзбек хан қасындағы Исаны бір адам деп болжам айтты: «можно предположить тождество таких персон как Ойсыл уйсун, внук Майкы-бия уйсунa и Иса (Айса) уйшун (налицо лингвистическое сходство)» [14, с. 299-302].

Үш түрлі түркі елдерінің жадында сақталған мәліметтер бойынша Айсыл-Айса-Ойсылдың тегіде бір. Түрлі ортағасырлық жазбаларға сүйенген зерттеулер Өзбек ханның күйеу баласы болып табылатын Исаның руы уйшин/үйсін екенін көрсетеді. 2016 жылы Казанда басылған «Золотая Орда в мировой истории» атты зерттеуде Иса Өзбек ханның сенімді адамы екені, беклербек (бас министр) қызметін атқарғаны, оған хан өз қызын бергені, осыдан ол Иса-гурген аталғаны, оның руы үйсін екені көрсетіледі – «Новым фаворитом и беклярбеком Узбека стал его очередной зять Иса-гурген из рода уйшин, женатый на ханской дочери» [10, с. 253]. Шыңғысхан Жошыға 4 мың сарбаз беріпті және оның 2 мыңы хушин/үйсін руынан екен.

Ноғайлар қанша ғасыр өтсе де Айсыл бидің тегін ұмытпаған. Бұған айғақ ретінде ХІХ ғ. аяғына жататын «Обращение кумыкских ногайцев» атты тарихи құжаттағы мына ақпарды алға тартуға болады: «А вот имена известных нам, ногайцам наших предков ... В Капчугае жил уйсюнь (астын сызған біз –М Қ.) Амет батыр, сын Айсула»[15, с. 137].

Ойсылды түп атамыз деп санайтын қазақ сіргелілері өзін үйсінге жатқызғаны жөнінде орыс деректерінде көрініс тапқан. ХVІІІ ғасырдың аяғында Түркістан жерінен өткен Д.Телятников: «Сиргели юсунские» деп жазса [16, с. 177], ХІХ ғасырдың басында сіргелілерге кезіккен Ф.Назаров оларды «Юсун-Сыргалинская волость» деп атайды [17]. Міне есімі, тегі жағынан да Иса, Айсыл би, Ойсыл бір болып тұр. Ноғай-татар деректерінде Айса-Айсыл бидің баласы Амаат болса, Х.Арғынбаев аңызында Ойсылдың баласы Өтеп.

Жоғарыда келтірілген айғақтар, сәйкестіктер 1313-1341 жылдары Алтын Орда ханы Өзбектің беклербек қызметін бірнеше мәрте атқарған, араб пен басқа шығыс жазбаларында Иса немесе Исабек деп көрсетілген, ал ноғай жырларындағы - Айсыл би, татарда Айса, қазақ шежіресіндегі Ойсыл болып аталатын кейіпкер бір адам, бір тұлға екені күмән туғызбайды.

Сонымен Иса-Айса-Айсыл би-Ойсыл Алтын Орданың дәуірлеп тұрған Өзбек және Жәнібек хандардың билік құрған заманында, яғни ХІV ғасырдың бірінші жартысында өмір сүрді. Ол Өзбек хан кезінде Алтын Ордада ханнан кейінгі ең жоғары мемлекеттік қызметті иеленіп беклербек (бектердің бегі) аталды. Арабтың атақты саяхатшысы Ибн Баттутаның жазуынша ол «начальник улуса, что значит начальник эмиров. Я застал его живым; он был женат на дочери султана». Ол империяның әскерін басқарды, көрші елдермен қатынастарды реттеп отырды, ислам дінін таратуға атсалысты. Кейбір зерттеулерге қарағанда оның бір баласы Қырымды басқарған. Жасы келген кезде аяғы ауырғанына қарамай маңызды мәжілістерге қатысу үшін қызметшілері көтеріп апарып әкеліп тұрды. Ол ханның қызына үйленіп Өзбек ханға әйелдікке туған қызын берді.

Ибн Баттута өз еңбегінде осы Иса (яғни Айсыл би – Ойсылды) және оның әйелі –Өзбек ханның қызымен жолыққанын және сол кездесуден алған әсерін келесі жолдармен жеткізеді: «Мы отправились к этой хатун, царской дочери, (жившей) в отдельной ставке; на расстоянии около шести миль от ставки отца своего. Она приказала позвать к ней правоведов, кадиев, саййда шарифа Ибн Абд ал-Хамида и общество талибов, шейхов и факиров. Явился также муж ее, эмир Иса, дочь которого замужем за султаном, и сел с ней на один ковер. Он страдал подагрой и не мог ни ходить на своих ногах, ни сидеть верхом на коне, а только ездил на арбе. Когда он хотел зайти к султану, то слуги снимали его (с арбы) и вводили его в собрание, неся

(его). ... Эта болезнь распространена между этими Тюрками. Со стороны этой хатун мы увидели милости и доброту характера, каких не видели (ни у кого), кроме нее. Она осыпала нас щедротами и облагодетельствовала. Да воздаст ей Аллах добром!» [18, с. 222]. Ал Исаның Өзбек ханға шыққан қызы Ордашы туралы Ибн Баттута «Эта хатун (одна) из лучших, добрейших нравом и сострадательнейших хатун» [18, с. 221-222] деп мінездеме береді.

Өзбек хан қайтыс болған соң оның баласы Жәнібек хан тағын иеленіп біраз жыл патшалық құрған кезде Иса-Айсылби-Ойсыл күллі отбасымен репрессияға ұшырайды. Аман қалған ұрпағы кейін қайта қосылып ел болды, үйсін-сіргелі аталды. Қазақ тарихында кейде рудың уақыт өте келе бастапқы атауының ұмытылып, оның орнына ескі мен жаңа атауларының қатар қолданылуы немесе мүлдем басқа атауға ие болатыны туралы ХІХ ғасырдың бірінші жартысында басылған А.И.Левшинның кітабында мынадай пікір бар: «с размножением народа киргизского увеличивается в нем число новых подразделений, а первоначальные названия поколений мало-помалу приходят в забвение» [19, с. 291]. Шынымен тарихи деректерге қарасақ, қазақ халқының ата-бабалары ХІV-ХV ғасырларда өзбек болып аталса, ХVІ ғасырда өзбек-қазақ болып жазылып, ХVІІ-ХVІІІ ғасырларда таза қазақ деген атауға ие болды.

Қазақ шежіре-аңыздарының бір үлгісінде Бақтиярдың ұлы Ойсыл деп, бірінде Бақтиярдың ұлы Сіргелі деп көрсетіледі. Сіргелі атауы қайдан шықты деген сұрақ туындайды. Х.Арғынбаев жазып алған аңыз бойынша үлкен әулеттен аман қалған Ойсылдың немересі - Манаттың есімі уақыт өте келе ел ішінде ұмытылып «Сіргелі» атымен тұрақталып бүкіл кейінгі әулетке көшіпті делінеді. Осы баладан тараған ұрпақ «Сіргелі» аталыпты, таңба белгісі бұзау мен құлын енесін ембеу үшін тұмсығына кигізетін «сіргені» елестетеді екен делінеді. Міне халықтық этимология сіргелі деген атаудың шығуын осылай түсіндіреді.

Сіргелі атауының шығуын «далалық ауызша тарихнама» үлгілеріндегі мәліметтерге сүйеніп басқаша түсіндіруге болады. Бақтиярдың әкесі Майқы би екені қазақ шежірелерінде көрсетіледі. Ал «Ғылым ордасы» РМК Ғылыми кітапханасындағы сақтаулы тұрған «Шыңғыс хан және оның билері» атты қолжазба [20, 146-160 бб.] және татардың «Дафтар Чингиз-наме» [12, с. 109]. бойынша Майқы би тоғыз биді бастап тауға кеткен Шыңғыс ханды іздеп тауып еліне қайтарғаны, оның осылай билік басына келгені айтылады. Майқы бидің осы әрекеттеріне риза болған Шыңғыс хан: « - Әй, Майқы би, мен хан болсам, бектік сенікі болсын. Егер сен бұл мөрлі жүзікті алып келмесең, анамнан бір белгі әкелмесең, мен сіздерге жоқ едім. Сіздер маған ешқашан жолдас болмас едіңіздер» деген екен [20, 154 б.]. Шыңғысхан өзін қолдаған бектердің әр қайсысына мансап тағайындап, орын бекітеді. Әрқайсысына жеке-жеке таңба, құс, ағаш, ұран беріп, бөлек-бөлек ел етіп айырған екен. Ол Майқы биге қарап: «Әй, Үйсін Майқы би, сенің ағашың – Қарағаш, Құсың – Қара құс, ұраның салауат, таңбаң – Сірге болсын! - деген екен [20, 157 б.]. Алтын Ордада Майқы биден тарайтын тікелей ұрпағы осы Шыңғысхан берген таңбаны иеленіп жүрсе керек. Репрессияға ұшыраған үйсін руының бір тармағы арғы бабасының таңбасының атауына қарап «сірке» елі – сіргелі деп аталуы әбден мүмкін.

Қазақ шежіресінде аттары аталатын Ойсыл, Майқы би, Бақтияр және басқа да қазірше істері көмескі тарихи тұлғалар Монғол империясы мен Алтын Орданың іргесін көтеруге атсалысты, оның өркендеуіне үлес қосты. Аталған мемлекеттер аумағында жасалған тарих пен өркениет Ұлы дала аумағындағы барлық түркі халықтарының, қазақ халқының ортақ қазынасы, кейінгі дәуірде пайда болған Қазақ хандығының бастауларының бірі.

Одан беріректе Ойсылдың ұрпағынан қазақтың азаттығы үшін жанын аямаған батырлар шықты. ХVІІІ ғасырдағы Жоңғар шапқыншылығы кезіндегі Сіргеліден шыққан батырлар алты алашқа әйгілі болды. Бұхар жырау жырындағы «Сіргелі Қара Тілеуке» [21, 134 б.], Шоқан Уәлиханов жазбаларында Елшібек батыр мен Жауылбай батыр [22, с. 219].

Түркістан аумағынан шыққан атақты батырлардың қатарына Жабайды қоса аламыз. Зерттеуші Э.А. Шмидт Ташкент маңында тұратын Сіргелілер жауға шапқанда «Жабай» деп ұрандатқан деп көрсетеді [23, с. 310]. Тарихтан білетініміз кез келген батырдың есімі ұранға айналмағаны белгілі. Мұндай мәртебеге тек ерекше ерлікпен көзге түсе білген батырлар ғана

не болмаса ел басқарғандар ғана ие болған. Н.А. Аристовтың түсіндіруінше «ураны или употребляемые в боях, при барантах, на байгах клики, будучи именами храбрейших вождей или особенно памятных родоначальников» [24, с. 408].

Жабай баба кесенесінің сонау ХІХ ғ. бірінші жартысында-ақ қастерлі орынға айналғанын Майлықожадан аңғаруға болады. Мұны ақынның «Жабай бабаны сырттаған» [25, с. 569] деген өлең жолдары айғақтап тұр, яғни бабаны әулие санап пір тұтып зиярат жасайтынын көреміз.

Қазақтың батырлары мен көсемдері, даналары туралы тарихи аңыз-әфсаналар атадан балаға жетіп халқымыздың жадында сақталып қиын қыспақ кезеңде еліне рух, қуат беріп ұлтпен жер тұтастығын қамтамасыз етіп отырған. Сонымен қатар халқымыздың аңыз әңгімесі өткен тарихты танудың бір көзі болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. Сейдімбек А. Қазақтың ауызша тарихы. Шежірелік деректерді пайымдау. Астана, 2008.
2. Құдайбергенов Р. Қосағаш Тұтаңбалылары. Ойсыл-Сіргелі ұрпақтары. Тарихы, шежіресі мен энциклопедиялық деректері. Алматы, 2013.
3. Қазақстан Республикасының географиялық атауларының мемлекеттік каталогы. 8 том. Оңтүстік Қазақстан облысы. Алматы, 2007.
4. Жамбыл облысының топонимикалық атауларының анықтамалығы. Тараз, 2007.
5. Арғынбаев Х., Мұқанов М., Востров В. Қазақ шежіресі хақында. Алматы, 2000.
6. Қадырғали Жалайыр. Шежірелер жинағы. Алматы, 1997.
7. Ногайские народные песни. Москва, 1969.
8. Образцы народной литературы северных тюркских племен собрани В.В. Радловым. Ч.УІІ. Санкт-Петербург, 1896.
9. Греков Б.Д., Якубовский А.Ю. Золотая Орда и ее падение. Москва-Лениград, 1950.
10. Золотая Орда в мировой истории. Казань, 2016.
11. Утемиш-хаджи. Чингиз-наме. Алма-Ата: Гылым, 1992.
12. Усманов М.А. Татарские исторические источники XVII-XVIII вв. Казань, 1972.
13. Жандарбек З. Йасауи жолы және қазақ қоғамы. Алматы, 2006.
14. Сабитов Ж. К вопросу об Амате, сыне Исы // Вестник Евразийского национального университета. № 3(94). Астана, 2013. С. 299-302.

Аннотация: В статье исследуются данные о родах как крупнейшей этнической группы Золотой Орды. Наряду с записями и археологическими материалами, получение легендарных историй, хранящихся в стране как исторический источник, является одной из актуальных проблем современной науки. Получить историческую информацию из этого типа данных не легко. Определение времени и продолжительности события, одного из главных препятствий, является легендарной опорой. Исходя из этого, историки не могут предсказать историю, стадию истории, эпоху истории. Имена лиц, упомянутых в Шежире, могут показаться, что они ориентированы на обыск, но они могут запутать заявителей. Потому что люди часто вспоминают историю Великой степи. История и цивилизация, созданные на территории государств общее достояние всех тюркских народов, казахского народа в Великой степи, является одним из начал Казахского ханства, возникшего в более поздние эпохи.

Abstract: The article examines data on childbirth as the largest ethnic group of the Golden Horde. Along with records and archaeological materials, obtaining legendary stories stored in the country as a historical source is one of the urgent problems of modern science. Retrieving historical information from this data type is not easy. Determining the time and duration of an event, one of the main obstacles, is a legendary prop. Proceeding from this, historians cannot predict history, the stage of history, the epoch of history. The names of persons mentioned in Shezhire may seem to be search-oriented, but they may confuse the claimants. Because people often remember the history of the Great Steppe. The history and civilization created on the territory of the states is the common heritage of all Turkic peoples, the Kazakh people in the Great Steppe, is one of the beginnings of the Kazakh Khanate, which arose in later epochs